

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ASMENS VARDŲ IR PAVARDĖS RAŠYMO DOKUMENTUOSE ĮSTATYMO NR. XIV-903 2, 3 IR 4 STRAIPSNŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

Lietuvių kalbos institutas, kaip specialių žinių ir specialią (profesinę) kompetenciją turinti institucija, atsižvelgdamas į 2023 m. gruodžio 28 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimą Nr. KT110-N13/2023 (KTN 2023), teikia dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengto ir 2026 m. balandžio 13 d. Lietuvos Respublikos Seime įregistruoto Lietuvos Respublikos asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymo Nr. XIV-903 2, 3 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. 26-5387 (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b1864e40374b11f19c389aefab77fb47?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=14014910-c8ee-44be-a2f9-022801ab926b>). Išvada patvirtinta Lietuvių kalbos instituto Mokslo tarybos 2026 m. gegužės 7 d., posėdžio protokolas Nr. MT-4.

Lietuvių kalbos instituto Mokslo taryba nuosekliai laikosi pozicijos dėl asmens vardo ir pavardės rašymo asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose ir ją yra išdėdėsi ankstesnėse 2024 m. vasario 20 d. išvadose.

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTO MOKSLO TARYBOS IŠVADA

Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. sausio 18 d. priimtu Lietuvos Respublikos asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymu Nr. XIV-903 (jis įsigaliojo 2022 m. gegužės 1 d., AVPI 2022), įteisino ne lietuvių tautybės piliečių ir užsieniečių vardo ir pavardės rašymą dokumentuose lotyniškos abėcėlės rašmenimis (be diakritinių ženklų). Juo remiantis, minėtų asmenų vardai ir pavardės dokumentuose gali būti rašomi vartojant ir tris papildomas raides *q*, *w*, *x*, kurių lietuvių kalbos abėcėlėje nėra.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengtas ir 2026 m. balandžio 13 d. Seime įregistruotas Lietuvos Respublikos asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymo Nr. XIV-903 2, 3 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. 26-5387. Jame siūloma atsisakyti formuluotės „lotyniškos abėcėlės rašmenimis (be diakritinių ženklų)“ ir 2 straipsnyje pateikti tokią apibrėžtį „3. Lotyniško pagrindo rašmenys – lotyniškos abėcėlės rašmenys, jų modifikuotos formos ir rašmenys su diakritiniais ženklais.“ Ją taikant, ne tik į dokumentus, bet ir į visą raštvedybą ateitų apie 120 svetimų rašmenų su modifikuotomis formomis ir diakritiniais ženklais, kuriuos rašyti reikėtų pagal kitų kalbų rašybos taisykles.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2023 m. gruodžio 28 d. nutarimu (KTN 2023) pripažino, kad:

1) „Lietuvos Respublikos asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymo (TAR, 2022-01-26, Nr. 1142, identifikacinis kodas 2022-01142) 3 straipsnio 3 dalis, 4 straipsnio 1, 2 dalys tiek, kiek pagal jas Lietuvos Respublikos piliečio vardas ir (ar) pavardė Lietuvos Respublikos piliečio asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose ir civilinės būklės aktų įrašuose gali būti rašomi (nurašomi, perrašomi) tik lotyniškos abėcėlės rašmenimis (be diakritinių ženklų), neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“;

2) įstatymų leidėjas „gali spręsti dėl Lietuvos Respublikos piliečio vardo ir (ar) pavardės rašymo (nurašymo, perrašymo) asmens tapatybę patvirtinančiuose

dokumentuose Įstatyme nustatytais atskirais atvejais lotyniško pagrindo rašmenimis su lietuvių kalbos abėcėlėje nesanciais diakritiniais ženklais“ tik gavęs „specialių žinių ar specialią (profesinę) kompetenciją turinčių asmenų (institucijų) oficialią išvadą“;

3) išvadoje turi būti aiškiai pasakyta, ar su valstybinės kalbos taikymo sritimi susijęs tokių rašmenų vartojimas derėtų su lietuvių kalbos tradicija, ar jų įteisinimas keltų pavojų bendrinei lietuvių kalbai, lietuvių kalbos savitumui.

IŠVADA. Lietuvių kalbos instituto Mokslo taryba nepritaria, kad ne lietuvių tautybės asmenų vardai ir pavardės Lietuvos Respublikoje išduodamuose oficialiuose dokumentuose ir civilinės būklės aktų įrašuose būtų rašomi lotyniško pagrindo rašmenimis su tais diakritiniais ženklais, kurių nėra bendrinės lietuvių kalbos abėcėlėje. Jų vartojimas paneigtų konstitucinį valstybinės kalbos statusą. Kad valstybinė kalba atliktų savo funkcijas, ji turi būti stabili ir užtikrinti komunikacinius valstybės bei visuomenės poreikius, stiprinti visų piliečių politinę sanglaudą. Kadangi Lietuvoje daugėja imigrantų, priėmus įstatymo pakeitimą, kartu didėtų ir asmenvardžių rašybos įvairovė.

Rašybos, tarties ir kirčiavimo normų destabilizavimas svarbiose valstybinės kalbos funkcionavimo srityse netoleruotinas, nes:

1) raidės su kitų kalbų diakritiniais ženklais Lietuvos piliečių asmenvardžiuose būtų rašomos pagal kitų valstybių valstybinių kalbų abėcėles ir jų nustatytas rašybos taisykles, o tai neatitiktų daugiau kaip per šimtmetį susiklosčiusios lietuvių kalbos tradicijos;

2) tai sukeltų pavojų bendrinės lietuvių kalbos sistemai bei vartosenai ir trikdytų sklandžią visų Lietuvos įstaigų, įmonių ir organizacijų komunikaciją; oficialiojoje kalboje negali funkcionuoti kelios paralelinės sistemos;

3) lietuvių kalbos rašybos sistema paremta fonetiniu rašybos principu, todėl invazinių rašmenų, jų rašybos, tarties ir kirčiavimo principų įsigalėjimas pažeistų lietuvių kalbos savitumą ir kultūrinį autentiškumą;

Jeigu toks įstatymo pakeitimas būtų priimtas, kiltų problemų dėl praktinio jo įgyvendinimo: nebūtų techninių galimybių korektiškai naudoti daugybę skirtingų simbolių tiek valstybės registruose ir informacinėse sistemose, tiek įstaigų kompiuteriniuose įrenginiuose. Būtų sudarytos prielaidos pažeisti valstybės informacinių išteklių integralumą ir sąveiką, o atsiradę rašybos variantai keltų asmens identifikavimo problemų (dėl įstatymo įgyvendinimo ir galimų rizikų žr. Vidaus reikalų ministerijos 2026 m. balandžio 11 d. išvadą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/6ccbcfe0477811f18091f24c9e0d719a?jfwid=-cpn6hqao8>).

ARGUMENTAI

1. Kitų kalbų rašmenų su diakritiniais ženklais santykis su lietuvių kalbos tradicija

1.1. Lietuvių bendrinė kalba turi 125 metų vartosenos tradiciją, kuri prasidėjo nuo Jono Jablonskio „Lietuviškos kalbos gramatikos“ (1901). Joje paskelbta lietuvių kalbos abėcėlė ir pateiktos pagrindinės rašybos taisyklės. Visa tai visuomenė priėmė, buvo sukurta bendrinės kalbos mokymo sistema ir susiformavo šios kalbos vartojimo tradicija. Lietuvių kalbos vaidmenį ir reikšmę valstybei ypač sustiprino 1922 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas valstybinės lietuvių kalbos statusas, Sąjūdžio iniciatyva grąžintas 1988 m. ir dar kartą įteisintas 1992 m. Konstitucijoje, priimtoje piliečių referendumu.

1.2. Kalbos sistemos požiūriu bendrinės lietuvių kalbos abėcėlė yra baigtinė, turinti 32 raides. Devynios raidės turi šiai kalbai reikalingus diakritinius ženklus, istoriškai susijusius su ankstesne rašybos tradicija. Abėcėlė visiškai atitinka fonetiniu principu pagrįstos lietuvių kalbos rašybos poreikius. Ji atitinka ir pagrindinius kalbos funkcinius kriterijus – efektyvumo, adekvatumo, priimtumo. Tai užtikrina svarbiausią – komunikacinę – valstybinės kalbos funkciją ir sudaro sąlygas sklandžiam visų Lietuvos įstaigų, įmonių ir organizacijų administravimui.

1.3. Pabrėžtina, kad būtina atskirti asmenvardžių rašymą asmens dokumentuose (kurie rodo šių asmenų santykį su valstybe) nuo kitų šalių asmenvardžių (svetimvardžių) rašymo mokslinėje literatūroje bei informaciniuose leidiniuose. Svetimvardžiai traktuotini kaip kitų kalbų citatos, t. y. tikriniai žodžiai, rašomi pagal kitų kalbų rašybos taisykles ir su joms būdingais diakritiniais ženklais (žr. LKR 2022: 177–207). Svetimvardžiai vertintini kaip lietuvių kalbos periferija, nes absoliuti dauguma jų turėtojų nesusijusi nei su Lietuvos valstybe, nei su valstybine kalba. Tokie asmenvardžiai nepatenka į valstybės registrus ir informacines sistemas. Tai pasyviosios vartosenos dalis, reikalinga informacijos apykaitai. O Lietuvos piliečių, taip pat kitų asmenų, kuriems išduodami oficialūs dokumentai, asmenvardžiai yra aktyviosios vartosenos dalis. Jie nuolat patenka į viešąją erdvę, yra tariami ir užrašomi, todėl jų rašyba turi būti pritaikyta daugumos patogumui ir darniai visų valstybės institucijų komunikacijai.

Jei rašmenys su kitų kalbų diakritiniais ženklais būtų įteisinti Lietuvoje išduodamuose asmens dokumentuose, ne lietuvių tautybės asmenų asmenvardžiai būtų rašomi pagal kitų šalių valstybinių kalbų abėcėles ir jų rašybos taisykles, o tai pažeistų lietuvių kalbos tradiciją.

2. Kitų kalbų rašmenų su diakritiniais ženklais įteisinimas oficialiuosiuose dokumentuose ir civilinės būklės aktų įrašuose – pavojus bendrinei lietuvių kalbai

2.1. Būtų destabilizuota bendrinės lietuvių kalbos rašybos sistema ir rašybos normos.

Jei būtų priimtas Asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymo Nr. XIV-903 2, 3 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymas, tai apie 120 svetimų rašmenų su diakritiniais ženklais patektų į visą raštvedybą, nes dokumentuose esančios vardų ir pavardžių formos dėl asmens identifikavimo privalo būti išlaikomos įvairiuose valstybės registruose, duomenų bazėse ir institucijų dokumentuose. Visais atvejais jas rašyti reikėtų pagal kitų kalbų rašybos taisykles, o tai neabejotinai sukeltų nemažai painiavos.

Kalbant apie viešąją asmenvardžių vartoseną, negalima ignoruoti visų Lietuvos piliečių teisės netrikdomai vartoti valstybinę kalbą. Kitataučių vardai ir pavardės, esantys dokumentuose ir sudarantys aktyviąją vartosenos dalį, kitaip negu minėtieji svetimvardžiai, patenka į daug platesnį funkcionavimo lauką. Jeigu ir jie būtų rašomi kaip kitų kalbų citatos, raštvedyboje pradėtų lygiagrečiai funkcionuoti kelios ar net keliolika rašybos sistemų. Painiavą keltų dvejopas santykio tarp garso ir rašmens neatitikimas, pažeidžiantis fonetinį rašybos principą: 1) vienas garsas žymimas keliais skirtingais rašmenimis; 2) vienas rašmuo atliepia kelis skirtingus garsus. Pavyzdžiui, jei piliečių asmenvardžiai būtų rašomi *Çalhanoğlu, Høeg, Rūštū, Wróblewski, Żółkiewicz*, reikėtų tarti *Čalhanohlu, Hiog, Riuštu, Vrublevski, Žulkievič*.

2.2. Būtų destabilizuota bendrinės lietuvių kalbos tarties ir kirčiavimo sistema.

Iki šiol nėra numatyta, kaip konkrečiai turi funkcionuoti asmenvardžiai, parašyti asmens dokumentuose nelietuviškais rašmenimis ir remiantis kitų kalbų rašybos principais, kaip jie turi būti tariami ir kirčiuojami.

Tradiciskai yra nusistovėjusi praktika svetimvardžius tarti ir kirčiuoti pagal bendrinės lietuvių kalbos taisykles, nepaisant originalios rašybos. Tačiau šiuo metu jau matyti ryškus polinkis kitų tautybių Lietuvos piliečių asmenvardžius tarti ir kirčiuoti pagal kitų kalbų dėsnius, jų nelinksniuoti (nors to reikalauja lietuvių kalbos žodžių sintaksiniai ryšiai), taigi vartoti kaip kitų kalbų fonetines citatas. Pavyzdžiui, bendrinėje lietuvių kalboje vardai *Beatà*, *Gražinà* kirčiuojami pagal 2-ąją kirčiuotę, vardas *Jarekas* lietuviškai tariamas su minkštuoju *r*, o tariant atitinkamus kitataučių vardus, imama tarti ir kirčiuoti pagal kitų kalbų taisykles: *Beãta*, *Gražỹna*, *Jãrak*. Tai prieštarauja bendrinės lietuvių kalbos tarties ir kirčiavimo normoms, sukuria jas pažeidžiantį viešosios vartosenos variantiškumą. Tas polinkis dar sustiprėtų, asmens dokumentuose įteisinus asmenvardžių rašybą su diakritiniais ženklais. Pavyzdžiui, vardų *Alžbėta*, *Józefa*, *Grażyna*, *Żaneta* rašyba skatintų ir nelietuvišką tarimą bei kirčiavimą.

Dėl šių neigiamų polinkių Lietuvos piliečių asmenvardžiai, turintys kitų kalbų lotyniško pagrindo rašmenų, jau dabar iškrinta iš bendrinės lietuvių kalbos sistemos ir tampa svetimkūniais. Svetimų diakritikų įteisinimas didintų kitataučių atskirtį ir skatintų visuomenės skaidymąsi tautiniu pagrindu, paneigiant valstybinę lietuvių kalbą kaip piliečių politinės sanglaudos priemonę.

Kadangi asmens dokumentuose ir raštvedyboje vartojant kitų kalbų rašmenis su diakritiniais ženklais būtų destabilizuojamos rašybos, tarties bei kirčiavimo normos, tai sukeltų pavojų bendrinės lietuvių kalbos sistemai ir vartojimui svarbiose valstybinės kalbos funkcionavimo srityse.

3. Kitų kalbų rašmenų su diakritiniais ženklais poveikis lietuvių kalbos savitumui

3.1. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstituciją, kurios preambulėje sakoma, kad lietuvių tauta ją skelbia „išsaugojusi savo dvasią, gimtąją kalbą, raštą ir papročius“, lietuvių kalba turi būti traktuojama kaip sauganti ir palaikanti valstybės kultūrinį autentiškumą.

3.2. Rašybos principai susiformuoja pagal kiekvienos kalbos dėsnius ir rodo tos kalbos savitumą. Lietuvių kalbos rašybos sistema iš esmės paremta fonetiniu principu: vieną garsą atitinka viena raidė (išskyrus dviraidežius *dž*, *dz*, *ch*) (žr. LKR 2022). Vardai ir pavardės yra kalbos dalys (tikriniai daiktavardžiai). Asmenvardžiai funkcionuoja bendrame žodžių sraute tiek rašytinėje, tiek sakytinėje kalboje, todėl tiems dėsniams paklūsta. Jie rašomi pagal bendrąsias rašybos taisykles, o tariami pagal tarties ir kirčiavimo taisykles.

3.3. Raidės su lietuvių rašybai nebūdingais diakritiniais ženklais būtų invazinės, rašomos pagal kitų šalių valstybinių kalbų rašybos principus, todėl nepritaptų prie esamos lietuvių kalbos sistemos. Jeigu visuomenė būtų priversta vartoti tokius rašmenis ir tartų pagal kitų kalbų tarties principus, tai būtų pažeistas dar ir lietuvių kalbos tarties bei kirčiavimo savitumas. Didelė asmenvardžių rašybos įvairovė pažeistų vaizdinį lietuviško teksto atpažįstamumą, o sakytinėje kalboje – ir skambesio vientisumą.

Kadangi lietuvių kalbos rašybos sistema paremta fonetiniu rašybos principu, tai invazinių rašmenų, jų rašybos, tarties ir kirčiavimo principų įsigalėjimas pažeistų šios sistemos vientisumą ir lietuvių kalbos savitumą.

4. Netikslus užrašymas ir variantiškumas – grėsmė klaidingai identifikuoti asmenį

Vardas ir pavardė nėra tik asmens nuosavybė – juos vartoja ne tik jis pats, bet ir visuomenė. Juo labiau ne asmens nuosavybė yra vardo ir pavardės rašyba. Dėl visuomenei

nežinomų kitų kalbų rašybos principų kiltų viešosios komunikacijos trikdžių. Nelikus lietuvių kalbai esminio fonetinės rašybos principo, viešąsias paslaugas teikiantiems darbuotojams tektų aiškintis, kaip užrašyti asmenvardį, nes iš klausos to padaryti nebūtų galima, o pasiremti asmens dokumentu ne visada įmanoma. Valstybės institucijoms gali kilti praktinių įstatymo įgyvendinimo problemų, nesant tinkamų įvesties įrenginių rašmenims su diakritiniais ženklais įrašyti į registrus ir kitas informacines sistemas. Apie galimas rizikas žr. Vidaus reikalų ministerijos išvadoje (<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/6ccbfcfe0477811f18091f24c9e0d719a?jfwid=-cpn6hqao8>).

Priėmus įstatymo projektą, būtų sunku užtikrinti duomenų mainus tarp institucijų (kai skirtinguose kanaluose taikomi skirtingi simbolių ar koduotės apribojimai), kiltų problemų tikrinant asmens duomenis valstybės registruose ir kitose informacinėse sistemose. Atsiradus asmenvardžių variantiškumui, kiltų grėsmė klaidingai identifikuoti asmenį, o tai sukeltų teisinių padarinių.

Dėl panašių priežasčių ir kitose Europos šalyse (pvz., Lenkijoje, Prancūzijoje) nėra nuosekliai laikomasi autentiško asmenvardžių rašymo asmens dokumentuose principo, o Didžiojoje Britanijoje visai neleidžiama į asmens dokumentus rašyti asmenvardžių su anglų kalbai nebūdingais rašmenimis (Names 2025).

Rašmenų su nelietuviškais diakritiniais ženklais įteisinimas paneigtų konstitucinį valstybinės kalbos statusą ir siaurintų valstybinės kalbos vartojimą. Jis tik pagilintų asmens tapatybės, teisės ir technologijų suderinamumo problemas ir apsunkintą viešąją komunikaciją.

Šaltiniai

- AVPĮ 2022: Lietuvos Respublikos asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymas Nr. XIV-903, 2022 m. sausio 18 d. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/32ec5f92790211ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=xo46sndtc>
- AVPp 2023: Lietuvos Respublikos asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose Nr. XIV-903 3 ir 4 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIVP-1952(3), 2023 m. birželio 21 d. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/f727e660101c11ee9ac6bb8cb9c06455?jfwid=nhlqof8fv>
- KTN 2023: Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas Nr. KT110-N13/2023 „Dėl asmenvardžių rašymo asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose lotyniško pagrindo rašmenimis su lietuvių kalbos abėcėlėje nesančiais diakritiniais ženklais“, 2023 m. gruodžio 28 d. Prieiga internete: <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2937/content>
- LKR 2022: *Lietuvių kalbos rašyba. Taisyklės, komentarai, patarimai*. Parengė Rasuolė Vladarskienė, Palmira Zemlevičiūtė. Vilnius: Valstybinė lietuvių kalbos komisija. Prieiga: https://www.vlkk.lt/media/public/Lietuviu_kalbos_rasyba.pdf
- Names 2025: names that cannot be used in passports (accessible). Version 16.0. His Majesty's Passport Office guidance on names that cannot be used in passports. Prieiga: <https://www.gov.uk/government/publications/names-names-that-cannot-be-used-in-passports/names-names-that-cannot-be-used-in-passports-accessible>